

„Csecstó“

Az Alföldi Tudományos Intézet Fykönyve I. 1944—1945. 149—177 oldalán jelent meg Dr *Foltiny* István és Dr *Korek* József tanulmánya is, „A Csecstói középkori templom és temetők” címmel.

A „Csecstó” nevét legelőször *Wentzel Gusztáv* Árpádkori új okmánytárában említi (v. ö. id. tanulmány 175 old. 37.-dik lábjegyzet) és pedig mint: „Chechtoo.”

Aki régiebb oklevél-olvasók e tő nevét említik és újabb nyelvezetünk szerint átírják és olvasni kívánják eme 1224-ből való okmány megnevezését, mind: historicusok voltak. Egyedül *Herman Ottó* volt természetvizsgáló, aki hivatkozik rá tóra.

Dr *Foltiny* István—Dr *Korek* József társszerzők idézik *Melich* J. budapesti professor fejtegetését is (id. h. 173, 175. old.) s azt írják, hogy *Melich* szerint: „az oklevelekben előforduló ch a következő magyar hangoknak felel meg: ch=k, ch=cs, ch=cz, ch=th és ch=kh (333. l.). Ugyanakkor azonban jegyzetben hangsúlyozza, hogy a régi oklevelek „Chechtó szava egyelőre nincsen megfejtve” és megemlíti, az Oklevél szótárban található megfejtési kísérletet: „Csęcstó.” (343. l.). Minden valószínűsége megvan annak, hogy a halastó eredeti neve Csecstó.” (*Foltiny—Korek* id. h. 173—4 old., alul lábjegyzetben).

A Magyar halászat kézi könyvéből idézett *Herman Ottó*-féle sorok: „Csęcs-tó” azokat a helyeket látta el vízzel (szoptatta), ahol a vejszék fel voltak állítva...” (v. ö. *Foltiny—Korek* tanulmány 173. old. 39. lábjegyzet) — roppant kényszeredett és helytelen magyarázat.

En már igen régen, de hiába, verem félre a harangot, hogy kezdjük el már végre újra és gyűjtsük egybe, fejezzük be, és foglaljuk össze *népünk növényi elnevezéseit*. Most is kongattam a *Puszták Népe* hódmezővásárhelyi folyóiratban („Virágzás, virágzási élettartam” címmel U. 1947. szept. 3. sz. 195—200). Mikor még Szegeden működött egyetemünk, jártam Gyula, Szarvas, Békéscsaba, Békés vidékét, és általában a *Sárrét*-et. (Vésztő, Komádi, a Kis Sárrét Körös-eit) növényneveket is szorgalmasan gyűjtve — persze több éven át.

Felkerestem a Gyulai határban fekvő „*Csattogó*”-t, vagy mások szerint „*Csattogó szik*”-et is.¹ Akkor kiszáradt volt és az egész terület hófehéren vakító volt a szikso kivirágzásától (teméntelen sok „*hollóbojár*” is hemzsegett a még megmaradt növényzet töviben).

A *Csattogó szik* szélén és a mélyebb részen két növény élt töme-

¹ Névő¹ onnét kapta bizonyosan, hogy a szikestavak minden vizét amikor felszívja a Nap, a szikes tavak szélén, fenéke-földjének felső (szikes) rétege összehúzódik és nagy eseregekben, szélén felbenderedve, — válik fel („Cserepes”-tó), nagy lapokban emelkedik fel: feicsattan („Csattogó” szik): a mélyebb helyeken pedig millió szép prizmákba zsugorodva össze, — esik szét a föld. Ezeket a szikes földre jellemző prizmás, oszlopos töfenekken a járás nagyon fárasztó. A szegedi Fehértavon 1921 és 1922 őszén 25, 30 cm magas prizmák is voltak a Szatymaz felé eső részén.

gesen. Ezek neve után érdeklődtem, nemcsak itt, hanem Békés-megye több helyén. Egybehangzóan így ismerték e két növényt:

a) a sekélyebb vízben élő parti szegélyt képező *Heleocharis palustris* (L.) R. Br.-t: „cett“, mások „cett-káká“-nak (az „e“ betű kiejtése nem éles: é, hanem: ë; s mintha gyenge „h“ is hangzanék. Nem vagyok nyelvész, nem tudom pontosabban körülírni).

b) a szikestó mélyebb vizeibe behatoló sásfélét, a *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla-t: „csatak“-nak.

Dr Iáporka Sándor: Magyar flora, Budapest, 1925 műve (126. 127. old.) előbbit „Csir Káka. Népies: Csetkáka“ néven, utóbbit „Népies: Csatak, zsiók“-néven említi.^{2, 3}

² A csatak nemcsak jó búvóhelye halaknak, vízi madaraknak, hanem hasznosítani is tudják; lekaszálják, szárítják, s alomnak használják. De láttam más alkalmazását is. Mikor a szegedi Fehértó egy részéből halaslavat létesítettek, — a védő vesszőfonatos gátaknál használták fel. S pedig a lekarózott fűzfavessző fonatok belső (parti) felülete megé rakták végig a csatak-kévéket lenyomkodva, és csak ennek hátába majd a tetejébe rakták fel a kiásott földet. A szikes föld ugyanis ha vizet kap, olyan lesz mint a híg tészta, szürkéshamuszínű és folyik. A vesszőfonadékán át így is évek mulva, a csatak-bélésen át keresztülfolyt, kiszivárgott a tészta szikföld sok helyen.

³ Györffy István: Növények elnevezései és a hozzáfűzők szólások Alföldünk népe száján. — Népi és Nyelvi szerkeszti Mészöly Gedeon (Keresztény Sajtószövetkezet, Szabadka) Megjelent Kolozsvárott. III. évf. 5. szám 1948 Május: 94—96; III. évf. 6. szám 1943 Június: 120; III. évf. 7. szám 1943 Szeptember: 138—140; III. évf. 8. sz. Okt.: 158—160; III. évf. 9—10 sz. 1943 Nov.—Dec.: 187—189.

Hogy is lehet feltételezni népünkről, amelynek elnevezései oly találók és jellegzetesek, hogy: vízszintesen elterülő alakzatra alkalmazna kidomborodó tagozatot fedő elnevezést? Hegyvidéken és dombvidéken esik szó csak egyik-másik hegynek vagy dombnak: leányok melle tájához való hasonlatosságról. (Pl. a Magas-Tátra-i *Stösschen* teteje az Elülső Rézának völgye *Weidau* részéről tekintve, avagy a Csupak-kal szemben levő Balatonparti domború ilyenmű hasonlatosságára e tájék kiváló, nagynevű ismerője: idős Lóczy Lajos hívta fel figyelmünket, mikor 1916-ban kolozsvári egyetemi hallgatóinkkal a Balaton-t jártuk.)

A Zenta-i Tisza-kanyarban lévő egykori halastó sekély-vízű volt, tele „cett“-tel, „cett-káká“-val.

Véleményem szerint nem „Cseestó“, hanem *Cettkáká-tó* = „Cett-tó“ annak az igazi neve!

Györffy István

Pótlókérdések az „Alföldi Községi Lexikon“-hoz.

Az I. Évkönyv 191—200. oldalán Dr Moór Elemér által felsorakoztatott 1—190. kérdés közé szerény véleményem szerint még a következők volnának beiktatandók, illetőleg itt-ott bővebben részletezendők:

II. 16. kérdés elé: Milyen tengerszínfeletti magasságban fekszik?

A község és határa legmélyebben fekvő pontja hol van? Domborzati viszonyok. Van-e a határban *halom*? neve?

Ha volt régen, de leszántották már, út-alé, erre valamelyik